

Yazı Başlığı: Din-i İslâm'da Hedef-i Münâkâşa Olan Mesâil'den Mâba'd (113.Nüşadaki Makaleden Mâba'd)

Müellif: Mustafa Sabri Efendi

Dergi: Beyanülhak, Cilt 6, Sayı 133

Tarih: 17 Teşrinievvel 1327

Yine ukûbât-ı şer'iyeden olarak mesela sirkatin hadd-i şer'îsi bulunan kat'-ı yed meselesini bazı ukûl pek şiddetkârâne pek ifrâtperverâne bir muamele gibi telakki ederler.

Hakikaten mesela sol eli yahut birlikte olarak sağ ayağı kesilmiş bir adamın cemiyet-i medeniyye içerisine çıkması pek feci, pek çirkin ve manâ-yı İslâmîsi itibariyle pek ma'yûb bir manzara irâe etmez mi? (Şerîatın kestiği parmak acımaz) misli pek kolay anlaşılmaz ve bu hal, medeniyet-i za'fiyenin tahammül edemeyeceği derecede cângüdâz (iç burkan) bir şey olduğunda şüphe edilemez. Ancak şerîat-ı garrâmız da hemen sirkatle itham olunan şahsın elini kesivermiyor. Şerâit vardır ki hepsinin bir araya gelmesi pek nadir vakî olur, zaten müctemi' olan şerâit üzerine vuku bulacak icraat-ı şedîde bir kat daha vukuâtın nedretine hizmet eder. Şerâit-i mezkûreden ma'ada (Edrîu'l-Hudûde bi's-Şübühâti)(Şüphe olması halinde had cezalarını düşürün!)(Edrîu'l-hudûde me's-teta'tüm)(Elinizden geldiği kadar had cezalarını düşürün)[1] tarzında şerefsâdır olan tebligât-ı âliye bu hususta bir fesahnigâh-ı bî-nihâyet, büyük bir berat olur. İmam-ı Ebû Yûsuf hakkında menkul olan bir hikaye bu gibi mesâilde ahkâm-ı şer'in cihet-i meyelânını tayine medâr olabilecek güzel bir nümûnedir. İlm-i fıkhıta müşârun ileyh derecesinde tekamül edememiş bulunan bazı muasırını tarafından bir maznunun (sanıkın) kendi ikrârı üzerine kat'-ı yed ile hükmolunduğu istihbâr eden İmâm-ı müşârun ileyh maznûnun ikrârını bir defada kendileri dinlemek arzu ederler. Maznûn ke'l-evveli dava olunan malı aldığını itiraf etmiş ve müşârun ileyh: "Lakin aldım diyor, çaldım demiyor ve bu suretle sirkati değil gasbı ikrâr etmekte olan bir adam zımândan başka bir şey lâzım gelmez" buyurmuş olduğu hâlde ikinci vuku bulan isticvâp üzerine herif "Çaldım." tabirini kullanmaktan çekinmemiş ise de İmâm-ı müşârun ileyh buna cevaben de: "Birinci ikrarı üzerine lâzım gelen zımânı iskât eylemek gibi nefsine ait bir menfaati tazammun ettiği için ikinci ikrârı mesmû' olamaz... Çünkü bir ikrar, sahibinin istifâdesini mutazammın olmamak

şartıyla dinlenebilir” buyurmuşlardır.

Kütüb-i Fıkhiyyenin kitâbu'l-hudûdunda bir mesele daha vardır. Maznûnun cürmü hakkında şühûdun şehadeti ve kendi ikrârı bulunsa sonradan kable'l-hükm veya ba'de'l-hükm ikrardan rücûyla sâkit olur; şehâdet-i şühûdun da hükmü kalmaz. Çünkü hükme medâr olmak hususunda ikrâr daha büyük bir esastır. Binaenaleyh onun sukûtuyla medâr diğer olan şehâdet-i şühûd da sâkit olur. Kezâlik bâbu'l-hudûtta ikrâr üzerine şehadet de muteber değildir. Daha gerek kable'l-hükm ve gerek ba'de'l-hükm bir aydan ibâret olan tekaddum-i zaman ile hadd bertaraf olur.

Bütün bu mezkûrâtan anlaşılıyor ki hudûd-i şer'iyeye arzu edilerek icrâ olunan umûr-i maksûdeden olmayıp halka medâr ibret olmak için mevzûdur. Halk, hırsızın eli kesileceğini ve zânînin recm olunacağını bilecek, fakat ahkâm-ı şer' te'vîlât-ı mümkününe ile maznûnîni kurtarmaya çalışacak ve artık su götürür yeri kalmayan binde biri cezâ-dîde olmakla hudûd-i mezkûrenin kuru bir tehditten ibâret olmadığı enzârda tebeyyün edecektir.

Sonra, şer'an kesilmesi iktizâ eden ellerin pek de acımaya liyâkat ihraz edebilecek kıymetleri olmadığını unutulmamalıdır. Şâir-i Meşhûr (Ebu'l-Alâ) el-Ma'arrî'nin:

□□□□ □□□□ □□□□ □□□□ □□

□□□□□ □□□ □□ □□□□ □□□□□ □□

(Yedun bi-khamsi mi'i min ascedin vudiyet-mâ bâlehâ kut'iat fi rub'i dinârin)

(Bir elin diyeti yetmiş dinar iken nasıl olur da 4 dinar için kesilir)[2]

Kavliyle cevaben ekâbir-i ulemadan bir zâtın (Kâdî Abdü'l-Vehhâb-ı Malîkî):

□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□ □□□

(El, emîn ve güvenilir olduğunda pahası yüksek olur da 70 dinar olur diyeti, yoksa el hâin olduğunda piyasa değeri de düşer de 4 dinara kesilir).[3]

Dediği malumdur. Bir de işin daha mühim ve daha hakiki ciheti bu suretle itlâf edilen bir le

bazı ricâl, nazar-ı nâstan mestur kalmak şartıyla harekât-ı sefihâneye cesaret tasavvur edebilirler, fakat beyne'n-nisvân derece-yi namusu erkekler arasında kendilerinin hâiz olduğu rütbe-yi haysiyete muâdil olan bir kadın hakkında şu hâli tasavvur edememekte bulunmaları hatalarını kendilerine takdîm için kâfi olduğu gibi hâl-i mestûriyette kalan cerâim hakkında hudûd-i şeri'yye dahî cârî olmaz.

Zinada hadd-ı şer'înin ahrâr-ı ricâl ve nisvân hakkında idam ve başından nikâh geçmemiş bulunan ahrâr hakkında yüz ve abîd ve civârı hakkında elli değnek olduğunu söylediğimiz noktada nazar-ı dikkate alınacak bir cihet-i uhrâ olmak üzere diyebiliriz ki eğer şu derecât-ı cezâ Avrupa ve Amerika hissiyât-ı efkârı üzere tayîn edilseydi hiç şüphe yoktu ki mücâzâtın en ağır isrâfının hissesine düşerdi. Çünkü, mesela bir köle tarafından ale'l-husûs bir hurrenin nâmûsu katledilmesi pek büyük bir cüret addolunurdu. Halbuki tarafeynin her biri kendi hesabına düşünüp tevakkî etmekle mükellef olduğu için eğer hurre tarafından münkesir olan haysiyet, büyük ise bunu, işte bu büyük kabâhati kendisi yapmıştır.

Çünkü faraziyyemizde hiçbir taraf mükreh (baskı altında) değildir. Köle ise kendine mahsus olan o küçük haysiyeti kesretmiş ve binaenaleyh nisbetle küçük cezaya müstehak olmuştur. Hem de kölenin hal ve şanı killet ve malûmâtı, hissiyâtının adem-i tekâmülü o kadar iyi düşünmeğe ve zinanın ehemmiyet şâ'ını takdîre müsaade olmadığı gibi izdivâc-ı meşru ile def-i ihtiyâc edilebilmekten az çok aczi kendisini nev'an-mâ (bir tür) mazur gösterebilir. İşte şerîat-ı mutahharamızın erkiyeye (kölelere) karşı bezl eylediği ma'delet ve merhamete bu nokta bir nümûnedir.

Gelelim: Mücâzâtın en ağır kısmına müstehak olan muhsîn ve muhsânâtta bi'l-fiil müte'ehhil bulunmak lâzım olmayıp tabirimiz veçhile başından nikah geçmiş olmak kâfidir. Müte'ehhilînin zaruret-i tevkîyeye maruz olmamaları ve zevç ve zevceden birinin iffetsizliği diğerine karşı bir hareket-i hıyânetkârâne olması hasebiyle hükm-i mezkûrun bi'l-fiil müte'ehhilîn hakkında cidden makuliyeti müsellemler olmak lâzım gelirse de sonradan bekâr kalanlar hakkında bu gibi esbâb-ı şiddet tasavvur olunabilir mi? Evet! Çünkü evvelâ beşeriyette bir devre-yi tekâmüle idrâk etmiş olmak suretiyle te'eehülde zevç ve zevce için hâsıl olan şeref ve vakar-ı insânî kâbil-i istirdâd olmayan bir bahşâyîş-i hilkattir.

Te'eehülde müzdâd olan şeref-i insâniyetin sonra bilahare kendinden intizâ' etmiş nazarıyla bakılması lâyük olamayacağı gibi nikâh-ı sâbıkın ale'l-ekser asâr-ı tenâsüliyyesi bâkî olmak

suretiyle de şeref-i mezkûr teekküd ve takarrür eder.

Sâniyen zevceynden birinin nâmûs-şikeste (namusu ihlâl eden) hareketinden eski refik-i hayâtına âr lâhık olmamak kâbil değildir. Bu nükteyi şundan anlamalıdır ki sonradan iffeti lekedâr eden bir kadının evvelce kendisinden ayrılmış olan zevce şu hâli işitmek ağır geleceği ve huzurunda bu meseleden bahsetmek nezaketsizlik addolunacağı gibi böyle bir kadının hatta vefat etmiş bulunan zevcine acıtmaktan kendimizi alamayız, demek ki kadının şu hareketi zevcin haline karşı bir ihânet hükmünde bulunuyor sonra bu meselede kadın yerinde erkek ve erkek yerinde kadın bulunması dahi aynı tesir ve ehemmiyeti hâiz olmak lâzım gelir.

Mâ ba'di var

Mustafa Sabri

Hazırlayan : Bayezid Mete

Editör : Muhammed Salih Yıldız

Link : https://isamveri.org/pdfosm/D00524/1327_133/1327_133_MUSTAFAS.pdf

[1] Rivâyetlerin tahrîcini sunalım: Hârîsi'nin Abdullah İbn-i Abbâs Hazretleri'nden Radyallahu Teâlâ Anhuma naklettiği "Şüphe durumunda had cezâlarını kaldırınız" Hadîs-i Şerîfi Müsned-i Ebî Hanîfe'de zikredilmektedir. Bu lafızlarla yine Beyhâkî Âsım'dan nakletmiştir. İbnu's-Sem'ânî Ömer İbn-i Abdü'l-Azîz Hazretleri'nden nakletmiştir. Her ne kadar bu lafızla zayıf olsa da "yeşuddu ba'zuha ba'zan" denilen ıstılahla bu manayı destekleyen pek çok sayıda rivâyet olmakla mefhum ve ma'nasında hiçbir zayıflık bulunmamaktadır.

[2] "Bir elin diyeti yetmiş dinar verdiği hâlde dört rub'u dînar için el kesilmek ne oluyor" demektir. Behrî(?) o bir dirheme muâdil olmak üzere beş yüz dînâr "nısfı diyeti'n-nefsi" (can için verilen diyetin yarısı) teşkil eder. Kat'ı îcâb eden nisâb sirkatte ise şâriin dediği gibi rub'u dînar rivâyeti dahi bulunmakla beraber mezhebimiz de (□□□□ □□ □□□ □□ □□□□ □□□□ □□ □□□□□)(La tekta'u'l-yede fi ekalli min aşreti derâhime)(10 dirhemden azına el kesmeyiniz!) Hadîs-i Şerîfi der'ü'l-hudûd esâsına tevfikân (rub'i dînâr) ve (sülüse-yi dînâr) gibi rivâyât-ı

sâireye bi't-tercîh ma'mûlun bih tutulmuştur buna göre nisâb-ı sirkat bir dînâr olmak lâzım geldiği hâlde şâir itirazında mübalağaten rub'-i dînâr rivâyetini ahzeylemiştir.

Sabri Efendi Merhûm'un dipnotta belirttiği şekliyle tespit edemedik ve fakat şu şekilde meşhur bir rivâyet mevcuttur:

(سبعة مائة درهم من مائة درهم = Lâ tukta'u yedu's-sârîki fi dûni semeni'l-mecinni: Sekiz mecinden/mecinneden aşağı (çalınması halinde) hırsızın eli kesilmez.

Râvî Amru'bni Şuâyb'ın dedesi burada sekiz mecinnenin/mecinnin 10 dirhem ettiği belirtilmiştir:

سبعة مائة درهم من مائة درهم = Sekiz mecinden/mecinneden aşağı (çalınması halinde) hırsızın eli kesilmez.

سبعة مائة درهم من مائة درهم = Sekiz mecinden/mecinneden aşağı (çalınması halinde) hırsızın eli kesilmez.

“Ebû Bekir tahaddüs etti, ona da Abdu'l-A'lâ tahaddüs etti o da Muhammed bin İshâk'dan, Muhammed bin İshâk da Eyyûb bin Musâ'nın tahaddüs ettiğini söyledi, Eyyûb bin Mûsâ ise 'Atâ'dan o da İbn-i Abbas Radyallahu Anhuma'dan: “Hırsızın eli 8 mecinneden aşağısında kesilmez, sekiz mecinne ise 10 dirhemdir”. (Musannef-i İbn-i Ebî Şeybe, Kitabu'l-Hudûd, 3959/4/1).

Başka bir rivayette ise şöyledir:

سبعة مائة درهم من مائة درهم = Sekiz mecinden/mecinneden aşağı (çalınması halinde) hırsızın eli kesilmez.

Yine sekiz mecin/mecinne diye belirtilmiştir.

Râvî: Hazret-i Âişe-yi Sıddîka Annemiz Radyallahu Teâlâ Anha ve An Ebîha'dır. Buhârî-yi Şerîfe'de geçmektedir, 6792 numaralı Hâdîs-i Şerîf olarak. Müslim-i Şerîf'te 1685, Ebû Davûd'da 4383, Tirmizî'de 1445, Nesâî'de 4931'de geçmektedir.

[3] “Emîn el pek kıymetdâr ve hâin el şayân-ı ihdâr ve istihkârdır” demektir. Bu ma’na ber-veçh-i âtî i’tirâzın vezin ve kâfiyesinde olarak -nazmen- dahi ifâde kılınmıştır:

□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□

□□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□ □□

(İzzu'l-emâneti aġlâha ve-erhasuhâ-zillu'l-hiyâneti fe-efhem hikmete'l-bârî)

(Emîn olan korunan malın izzet elden daha pahalıdır, hıyanetin alçaklığı ise daha ucuz işte buradan anla Bârî olan Mevlâ'nın işlerindeki hikmeti)

Sârikın cezâsı zânî-yi gayr-i muhsanın cezasından ağır olması da ihtiyâc-ı tabî'ye maġlûbiyet, o hususta velev muġfel bir mazeret teşkil edebildiği hâlde fazihâ-yı sirkati irtikâb için öyle câzip bir sevk-i tabîi de yoktur. Çünkü insan mala, âmâlinin (emellerinin) vesîle-yi istihsâli olmak i'tibâriyle meyleder. Yoksa mâl, insnalar için doğrudan doğruya -bir erkek nazarında bir kadın kadar müştahât-ı fturiyeden (doġal olarak arzu duyduğu nesnelere) deġildir-. Demek ki hakemeyn beynindeki şu tefâvüt yine Dînimizin üssü'l-istinâdı bulunan tabiat ve fazîlet kanûnlarının te'hirâtındandır. Şu ta'lîlimize karşı: Açlığı son dereceye gelen bir adam için bir dilim ekmek her şeyden ziyâde mergûb ve müştahâ olacağı makâm-ı i'tirâzda der meyân edilemez. Çünkü sözümüz hâl-i zaruret ve mahmasa (şiddetli açlık) hakkında olmamakla beraber bir dilim ekmek gibi ancak sedd-i ramak (ölmeyecek kadar yiyip içme) edebilecek şeyler zâten kat'-ı yedi mûcip olan mikdârın mâ-dûnunda kalır.

Şiirin sahibi: Kâdî Abdülvehhab (□□□□□□□ □□□ □□□□□□) Hazretleri 7 Şevval 362'de (11 Temmuz 973) Bağdat'ta doğdu. Bağdat-Rakka arasındaki Rahbe (Miyâdîn) şehrini kuran Abbâsî Emîri Mâlik b. Tavk'ın (ö. 260/874) soyundan tanınmış bir aileye mensuptur. Mâlikîler'in Bağdat'taki imamlarından olan Ebû Bekir el-Ebherî, Ebû Bekir el-Bâkîllânî, İbnü'l-Cellâb, İbnü'l-Kassâr, Hüseyin b. Muhammed ed-Dekkâk el-Askerî, İbn Şâzân el-Baġdâdî ve Ebû Hafs İbn Şâhîn gibi âlimlerden ders okudu. Öğrenimini tamamladıktan sonra Irak bölgesindeki Bâderâyâ ve Bâküsâyâ ile Siirt (İs'ird) ve Dînever şehirlerinde kadılık yaptı. Ömrünün sonuna doğru içine düştüğü ekonomik sıkıntılar yüzünden, ticaretle uğraşan bir kardeşinin bulunduğu Kahire'ye göç etti. İmam Şâfiî aleyhinde söylediği bir söz üzerine Şâfiî mezhebi mensuplarının kendisine zarar vermesinden korktuğu için Bağdat'tan

ayrıldığı da söylenir. İbn Asâkir, Kādî Abdülvehhâb'ın Mısır'a giderken Şevval 419'da (Kasım 1028) Dımaşk'a uğradığını kaydeder (Târîhu Dımaşk, XXXVII, 337, 338). Yine bu yolculuğu sırasında uğradığı Maarretünnu'mân'da şair Ebü'l-Alâ el-Maarrî'ye misafir olmuş ve Maarri onun fakihlik ve şairliğini öven beyitler söylemiştir (bazı şiirleri için bk. İbn Bessâm eş-Şenterînî, VIII, 516-529).